FOREIGN AFFAIRS
THE HELLENIC EDITION

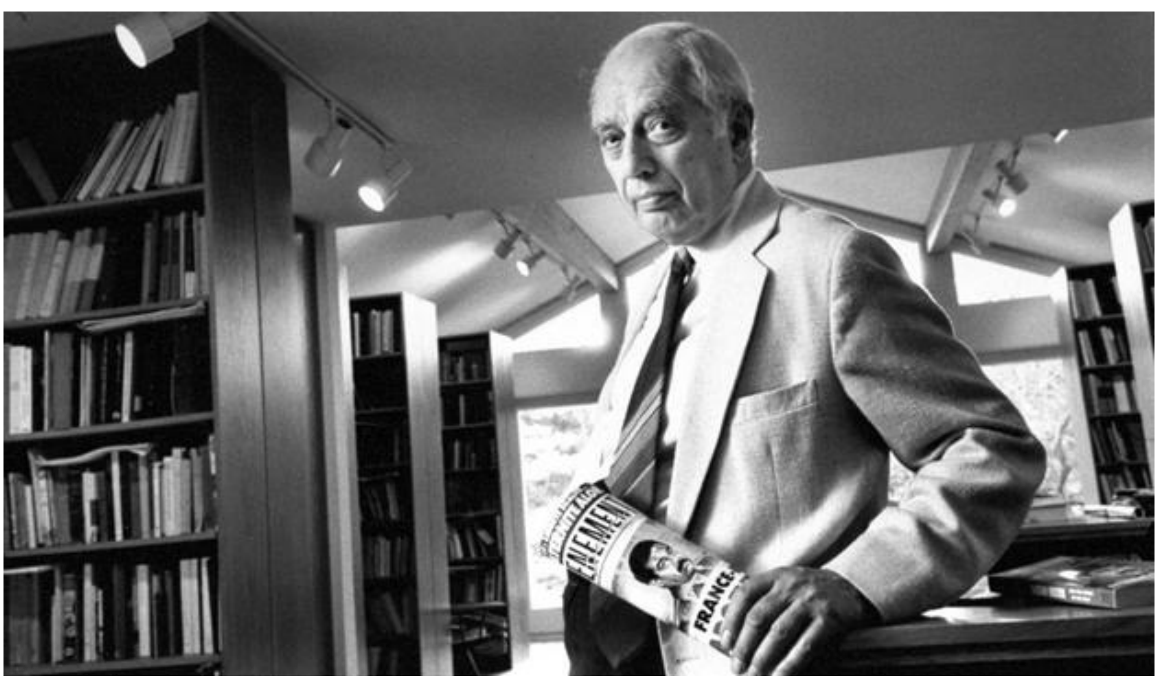
08/06/2018
Άρθρα

Η αμφιλεγόμενη κληρονομιά του Μπέρναρντ Λιούις

Μια σύγκρουση ερμηνειών

Martin Kramer
Ο MARTIN KRAMER προετοίμασε το διδακτορικό του υπό τον Bernard Lewis στο Πανεπιστήμιο Princeton. Διδάσκει Ιστορία της Μέσης Ανατολής στο Κολλέγιο Shalem στην Ιερουσαλήμ και είναι επισκέπτης υπότροφος Koret στο Washington Institute for Near East Policy. Είναι ο συγγραφέας του βιβλίου με τίτλο The War on Error: Israel, Islam, and the Middle East (Transaction Publishers, 2016).

Ο Bernard Lewis, ιστορικός της Μέσης Ανατολής, απεβίωσε στις 19 Μαΐου, λίγο πριν τα 102α γενέθλιά του. Κανένας άλλος άνθρωπος στην εποχή μας δεν έχει κάνει τόσα πολλά για να ενημερώσει και να επηρεάσει την άποψη της Δύσης για τον ισλαμικό κόσμο και τη Μέση Ανατολή. Μια μακρά σταδιοδρομία ακαδημαϊκών μελετών στο Ηνωμένο Βασίλειο, ακολουθούμενη από δεκαετίες ως δημόσιος διανοούμενος στις Ηνωμένες Πολιτείες, του απέδωσαν αναγνώστες σε όλο τον κόσμο. Μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου, έγινε διάσημος: «Ο Οσάμα Μπιν Λάντεν με έκανε περιβόητο», παραδέχτηκε. Τα δύο σύντομα βιβλία που δημοσίευσε μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις έγιναν bestsellers των New York Times. Ο [τηλεοπτικός δημοσιογράφος] Charlie Rose δεν τον χόρταινε.

[1]

Ο Bernard Lewis, το 1990.

Όσον αφορά τον ίδιο τον Lewis, επεκτάθηκε πολύ πέρα (και πάνω) από το ευρύ κοινό. Ήταν επίσης γνωστός ως αξιόλογος συνομιλητής Τούρκων και Ιορδανών πολιτικών, του τελευταίου σάχη του Ιράν, Ισραηλινών πρωθυπουργών και του προέδρου των ΗΠΑ, Τζωρτζ Μπους [του νεότερου], και της ομάδας του. Ο Μπους μέχρι που είχε εντοπιστεί με ένα αντίγραφο ενός από τα άρθρα του Lewis. Καθώς ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» [1] και το ιρακινό του επακόλουθο ξετυλίγονταν και ξηλώνονταν, έγινε θέμα περιοδικών και πρωτοσέλιδων. Ο Bernard Lewis ήξερε τη Μέση Ανατολή και η Αμερική πίστευε ότι γνώριζε εκείνον.

Ή μήπως όχι; «Για μερικούς, είμαι η ύψιστη ιδιοφυΐα», δήλωσε ο Lewis το 2012. «Για άλλους, είμαι ο διάβολος ενσαρκωμένος». Παρά το γεγονός ότι έγραψε 30 βιβλία (συμπεριλαμβανομένου ενός απομνημονευμάτων) και εκατοντάδες άρθρα και έδωσε αμέτρητες συνεντεύξεις , ο Lewis ήταν ευρέως παρεξηγημένος. Πολλές από αυτές τις παρεξηγήσεις, λανθάνουσες από τότε που σιώπησε πριν από μερικά χρόνια, επανεμφανίστηκαν στις νεκρολογίες του, ανακατεμένες είτε με θαυμασμό είτε με βιτριόλι.

Μέρος αυτού οφείλεται στην τεράστια μακροζωία του. Την 11η Σεπτεμβρίου 2001 [2], ήταν ήδη 85 ετών˙ είχε δημοσιεύσει το πρώτο βιβλίο του το 1940, πάνω από 60 χρόνια νωρίτερα. Δύσκολα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αφανής όταν έγινε «διάσημος», αλλά το μαζικό κοινό του τον ανακάλυψε μόνο κατά την τελευταία δεκαετία της καριέρας του των επτά δεκαετιών. Για εκείνους όπως εγώ που τον συνάντησαν πολύ νωρίτερα (ήμουν φοιτητής του στο Πανεπιστήμιο Princeton το 1976), εκείνοι που ήρθαν αργότερα φαινόταν να μην κατανοούν την πραγματική σημασία ή το μέγεθος της συνεισφοράς του.

Θα χρειάζονταν χιλιάδες λέξεις για να διαλύσουν τους πολλούς μύθους για τον Λιούις, από τους ακατέργαστους (το «Σχέδιο Lewis» για τη διαίρεση της Μέσης Ανατολής σε κρατίδια ή το «Δόγμα του Lewis» για την «σπορά» της δημοκρατίας δια της βίας) μέχρι εκείνους που υποτίθεται ότι ήταν γνωστικοί («Ο νονός του πολέμου στο Ιράκ»). Αυτό πρέπει να γίνει αλλού και με αιχμηρό τρόπο. Εδώ, επιτρέψτε μου να επισημάνω τρεις ιδιαίτερα σημαντικές παρεξηγήσεις, οι οποίες προέκυψαν όχι από κακία, αλλά από μια αποτυχία να διαβαστεί ευρέως και βαθιά το μεγάλο σώμα του έργου του.

Ο «ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΟΡΙΕΝΤΑΛΙΣΤΗΣ» Ή ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ;

Η πρώτη, είναι η πεποίθηση ότι ο Lewis ήταν «Οριενταλιστής», ή ακόμα και «ο τελευταίος Οριενταλιστής», ένας τίτλος που του προσδόθηκε είτε ως καταχρηστικός όρος είτε ως σήμα τιμής. Αυτή η παρανόηση προωθήθηκε από την διάσημη μονομαχία του Lewis με τον Παλαιστίνιο Αμερικανό λογοτέχνη Edward Said, του οποίου το μανιφέστο το 1978, «Οριενταλισμός», κατήγγειλε Δυτικούς «Οριενταλιστές» συγγραφείς και μελετητές για προώθηση της μισαλλοδοξίας εναντίον του Ισλάμ και των Αράβων. Ο Λιούις ηγέρθη προς υπεράσπιση των μελετητών: Ήταν αυτοί που υπονόμευαν τη μεσαιωνική προκατάληψη της Ευρώπης ενάντια στο Ισλάμ, με το να δώσουν άμεση πρόσβαση και να εμπλακούν με τις αυθεντικές ισλαμικές πηγές. Ο Lewis υποστήριξε ότι αυτό το είδος επιστημονικού Οριενταλισμού ανερχόταν σε έναν από τους ευγενέστερους θριάμβους του Διαφωτισμού.

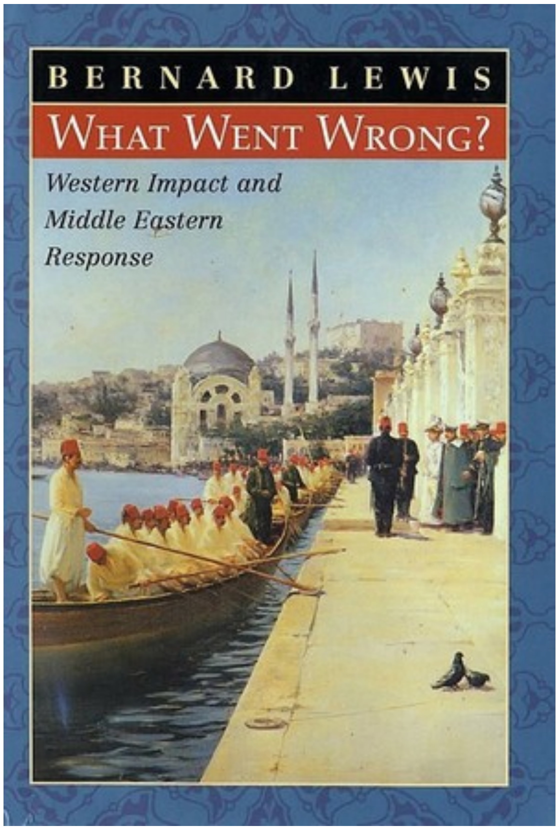
Αλλά υπερασπιζόμενος τους Οριενταλιστές, ο Lewis δεν ενεργούσε ως τέτοιος. Ναι, ο Λιούις είχε μελετήσει υπό έναν φημισμένο Βρετανό Οριενταλιστή, τον Sir Hamilton Gibb. Γνώριζε τον Οριενταλιστικό

κανόνα στενά και είχε ένα χάρισμα στις γλώσσες που θα ήταν ο φθόνος οποιουδήποτε φιλόλογου. Αλλά ο Lewis δεν ήταν «ο τελευταίος Οριενταλιστής». («Οι Οριενταλιστές έχουν τελειώσει», επέμενε ο Lewis). Ήταν ο πρώτος πραγματικός ιστορικός της Μέσης Ανατολής [3], θεωρείτο ένας πρωτοπόρος στο να εφαρμόζει τις τελευταίες προσεγγίσεις της ευρωπαϊκής κοινωνικής και οικονομικής ιστορίας στο παρελθόν της Μέσης Ανατολής.

Οι ιδιαιτέρως ευανάγνωστες μελέτες του για κάθε περίοδο ήταν γεμάτες από συναρπαστικές ιστορικές λεπτομέρειες για την καθημερινή ζωή, τις οποίες είχε αποσπάσει από αυτόχθονες πηγές. Ήταν ο πρώτος Δυτικός που έγινε δεκτός στα οθωμανικά αρχεία και ήταν ο πρώτος μελετητής που διάβασε τα ισλαμικά κείμενα για παλαιότερες περιόδους με ένα εκπαιδευμένο μάτι ιστορικού. (Μπορώ να βεβαιώσω, ως κάποιος που κάποτε φρόντισε την 18.000 τόμων βιβλιοθήκη του, ότι κατείχε κάθε σημαντικό αραβικό, περσικό και τουρκικό εξιστόρημα). Ο Lewis, ως νεαρός υφηγητής, επέκρινε τους Οριενταλιστές προκατόχους του για τον απομονωτισμό τους και έκανε έκκληση για την «ενσωμάτωση της ιστορίας του Ισλάμ στη μελέτη της γενικής ιστορίας της ανθρωπότητας». Κανείς δεν έκανε κάτι παραπάνω από τον Λιούις για να προωθήσει αυτόν τον άπιαστο στόχο.

Μέσα από την ιστορική του έρευνα, ο Λιούις έφτασε σε μια κρίσιμη διορατικότητα, η οποία τροφοδότησε όλα τα μεταγενέστερα γραπτά του. Ο ισλαμικός πολιτισμός στην «χρυσή εποχή» του είχε όλες τις προϋποθέσεις για να κάνει το άλμα προς τον νεωτερισμό πριν το κάνει η θρησκευτική Ευρώπη. Παρ' όλα αυτά, βάλτωσε και στην συνέχεια παρήκμασε. «Η άνοδος της Δύσης έχει μελετηθεί πολύ», όπως σημείωσε κάποτε, «αλλά η πτώση της ισλαμικής ισχύος έχει προσελκύσει λίγη σοβαρή επιστημονική προσοχή». Αυτό θα ήταν το έργο του, και στην επιδίωξή του κατέληξε σε ένα ενδιαφέρον συμπέρασμα: Οι ελίτ από τις μεγάλες μουσουλμανικές αυτοκρατορίες [4], ειδικά οι Οθωμανοί, ήταν τόσο βέβαιοι για την δική τους θεόσταλτη ανωτερότητα που δεν έβλεπαν ποτέ λόγο να αλλάξουν. Υποτίμησαν την σταθερή άνοδο της Ευρώπης και την στιγμή που βρήκαν μια λύση στο πρόβλημα, ήταν πολύ αργά.

Έτσι άρχισε ένας απεγνωσμένος αγώνας για να συλλάβει την παρακμή του μουσουλμανικού κόσμου και την επισκίασή του από μια δυναμική Ευρώπη. Υπήρξαν πολλοί Δυτικοί παρατηρητές που επεσήμαναν την εξάπλωση της σήψης. Αλλά ο Λιούις αποκάλυψε τη μουσουλμανική άποψη. Η μεταρρύθμιση, ο εκσυγχρονισμός, ο εθνικισμός, ο ισλαμισμός, η τρομοκρατία -όλες αυτές ήταν στρατηγικές για να αποκαταστήσουν στους Μουσουλμάνους κάτι που να μοιάζει με την ισχύ που είχαν χειριστεί επί μια χιλιετία και που έχασαν σε λίγες μόνο γενιές. Το μεγαλύτερο bestseller του Lewis, το What Went Wrong?, που δημοσιεύθηκε λίγο μετά την 11η Σεπτεμβρίου, διύλισε πολλά ευρήματα σχετικά με το πώς οι Μουσουλμάνοι προσπάθησαν και απέτυχαν να αποκαταστήσουν τον κόσμο τους. Η Αλ Κάιντα (και αργότερα το Ισλαμικό Κράτος, γνωστό και ως ISIS), με το να επιδιώκουν να επανεφαρμόσουν τον έβδομο αιώνα, ήταν η πιο απελπισμένη από αυτές τις προσπάθειες να αντιστραφεί η ιστορία.

[2]

Το εξώφυλλο του βιβλίου «What Went Wrong? Western Impact and Middle Eastern Response» του Bernard Lewis.

Το ζήτημα της παρακμής απασχολούσε τον Lewis, επειδή γνώριζε το ανθρώπινο κόστος του. Όταν τελείωσε το διδακτορικό του στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου το 1939, η χώρα του εξακολουθούσε να κυβερνά το ένα τέταρτο της ανθρωπότητας και σχεδόν το ένα τρίτο της γης. Στην συνέχεια, ακριβώς όταν ήταν στο χείλος της εκκίνησης της καριέρας του, η χώρα του πήγε σε πόλεμο ενάντια σε μια διαβολική δύναμη που κατέκλυσε την Ευρώπη και σχεδόν κατέστρεψε τον Δυτικό πολιτισμό. Στην πόλη του, το Λονδίνο, 30.000 άνθρωποι πέθαναν από τους γερμανικούς βομβαρδισμούς. «Πήγα στα καταφύγια στους υπόγειους σταθμούς», θυμόταν, «αλλά σύντομα κουράστηκα από αυτό και αποφάσισα να μένω στο κρεβάτι μου και να παίρνω τα ρίσκα μου».

Μετά τον πόλεμο, η Βρετανική Αυτοκρατορία σταδιακά διαλύθηκε και η Βρετανία έπαψε να είναι μεγάλη. Tout passe, tout casse, tout lasse (Όλα περνούν, όλα χαλούν, όλα κουράζονται): Ο Lewis σε προχωρημένη ηλικία συνήθιζε να επαναλαμβάνει την γαλλική παροιμία. Ήταν μάρτυρας από πρώτο χέρι της κατάρρευσης μιας ισχυρής αυτοκρατορίας και επεδίωξε να υπογραμμίσει τις αιτίες της παρακμής στο παράδειγμα του Ισλάμ. Το μεταγενέστερο μήνυμα του Lewis προς τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες είχαν σώσει την Δύση, ήταν να προειδοποιήσει ενάντια σε μια επανάληψη του αυτάρεσκου εφησυχασμού που προκάλεσε την πτώση του οθωμανικού Ισλάμ και της Βρετανίας.

ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ Ή ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ;

Αυτό μας φέρνει στην δεύτερη παρεξήγηση. Ο Lewis έχει επισημανθεί ως ο πατέρας της «σύγκρουσης των πολιτισμών», όρο τον οποίο ο Samuel Huntington δανείστηκε (ομολογώντας το) για το περίφημο άρθρο του

για το Foreign Affairs του 1993 [5]. Ο Lewis είχε χρησιμοποιήσει την φράση ήδη από το 1957 για να περιγράψει την βαθύτερη διάσταση των σύγχρονων συγκρούσεων στη Μέση Ανατολή. (Καλύτερα να «θεωρούνται οι σημερινές δυσαρέσκειες της Μέσης Ανατολής», γράφει, «όχι ως μια σύγκρουση μεταξύ κρατών ή εθνών, αλλά ως σύγκρουση μεταξύ πολιτισμών».) Επανέλαβε την φράση στα επόμενα έργα, πιο περίφημα στο άρθρο του το 1990, «Οι ρίζες της μουσουλμανικής οργής» (The Roots of Muslim Rage).

Ο Χάντινγκτον, όμως, πήγε πέρα από τον Λιούις, παρουσιάζοντας την «σύγκρουση» ως αγώνα μεταξύ όλων των πολιτισμών του κόσμου, που τροφοδοτείται από πολιτισμικές διαφορές. Ο Λιούις είχε κάτι άλλο στο μυαλό του. Υποστήριξε ότι το Ισλάμ και η χριστιανοσύνη (αργότερα, η Δύση) ήταν μοναδικοί αντίπαλοι, όχι λόγω των διαφορών τους, αλλά επειδή μοιράζονταν τόσα πολλά: Την ελληνορωμαϊκή κληρονομιά, τον Αβρααμικό μονοθεϊσμό και την λεκάνη της Μεσογείου.

Προφανώς, αυτοί οι δύο δίδυμοι πολιτισμοί συχνά συγκρούονταν [6]. Αλλά είναι τόσο παρόμοιοι, που επίσης δανείστηκαν, αντάλλαξαν και μετέφρασαν. Το 1994, αμέσως αφότου ο Huntington κατέστησε δημοφιλή την θέση περί «σύγκρουσης», ο Lewis προσπάθησε να αποστασιοποιηθεί από αυτό. Εκείνο το έτος, αναθεώρησε το κλασικό βιβλίο του, του 1964, Η Μέση Ανατολή και η Δύση (The Middle East and the West), και στην αναθεώρηση, η «σύγκρουση» (clash) έγινε «αντιμετώπιση» (encounter). Μου είπε αργότερα ότι αισθάνθηκε ότι το «σύγκρουση» ήταν «πολύ σκληρό».

Το 1996, όταν ο Huntington δημοσίευσε το «Η Σύγκρουση των Πολιτισμών και η Αποκατάσταση της Παγκόσμιας Τάξης» (The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order), ο Lewis κράτησε και πάλι τις αποστάσεις του. Σημείωσε ότι «υπήρξαν μεγάλοι αγώνες μεταξύ της χριστιανοσύνης και του Ισλάμ στο παρελθόν» και ότι «υπάρχουν ακόμα κάποιοι και στις δύο πλευρές που βλέπουν την παγκόσμια ιστορία με όρους ενός ιερού πολέμου μεταξύ πιστών και άπιστων». Αλλά αυτό δεν ήταν μοιραίο: «Μια νέα εποχή ειρηνικής συνύπαρξης είναι δυνατή», ανακοίνωσε. Ο Lewis δεν αμφισβήτησε ποτέ την φράση «σύγκρουση μεταξύ πολιτισμών», αλλά την εννοούσε ως μια πολύ μερική περιγραφή του παρελθόντος και του παρόντος, και όχι ως μια πρόβλεψη για το μέλλον.

Ωστόσο, ο Lewis αισθάνθηκε επίσης ότι η δυσαρέσκεια της Δύσης σιγόβραζε, και ήταν ο πρώτος που κατέληξε στο συμπέρασμα ότι θα χρειαζόταν μια όλο και περισσότερο ισλαμιστική φόρμα. Ήδη από το 1964, σκέφτηκε ότι είναι «προφανές» ότι «μόνο τα ισλαμικά κινήματα στη Μέση Ανατολή είναι αυθεντικά στην έμπνευση ... εκφράζοντας τα πάθη των καταπιεσμένων μαζών του πληθυσμού. Παρόλο που όλα έχουν, μέχρι στιγμής, νικηθεί, δεν έχουν πει ακόμα τον τελευταίο λόγο τους». Επέστρεψε στο θέμα αυτό το 1976, στο σπερματικό άρθρο του «Η επιστροφή του Ισλάμ» (The Return of Islam). Όταν το δημοσίευσε το Commentary, Δυτικοί φιλελεύθεροι και Άραβες εθνικιστές τον γελοιοποίησαν. Είχαν καρφώσει τις ελπίδες και την φήμη τους στην αέναη πρόοδο της κοσμικής νεωτερικότητας. Εάν το Ισλάμ είχε «επιστρέψει», εκείνοι είχαν αποτύχει.

Ο Lewis δεν χρειαζόταν να περιμένει πολύ για δικαίωση. Δεν πρόβλεψε την Ιρανική Επανάσταση τρία χρόνια αργότερα, αλλά ενίσχυσε την φήμη του για προγνωστικότητα. Χτύπησε ξανά το 1998 στις σελίδες του Foreign Affairs [7], όπου ανέλυσε την «ανακήρυξη τζιχάντ» από έναν ελάχιστα γνωστό Σαουδάραβα αποκαλούμενο Οσάμα Μπιν Λάντεν. Ο Λιούις και πάλι προειδοποίησε ενάντια στον εφησυχασμό -χωρίς αποτέλεσμα.

Μετά την 11η Σεπτεμβρίου, η Αμερική τον άκουγε ακριβώς επειδή εκείνος είχε ακούσει τις ισλαμιστικές εξτρεμιστικές φωνές όταν κανείς δεν τις έπαιρνε στα σοβαρά. Ωστόσο, ανέκαθεν επέμενε ότι οι φωνές αυτές δεν απηχούσαν όλο το Ισλάμ: «Όποιος έχει ακόμη και μέτρια γνώση του Ισλάμ γνωρίζει ότι οι περισσότεροι Μουσουλμάνοι δεν είναι ούτε μαχητικοί ούτε βίαιοι». Το μήνυμα του Μπιν Λάντεν ήταν μια «χονδροειδής παρωδία της φύσης του Ισλάμ και ακόμη και του δόγματος της τζιχάντ. Το Κοράνι μιλάει για την ειρήνη όσο και για τον πόλεμο».

ΠΕΡΙΦΡΟΝΗΤΙΚΑ Ή ΚΑΛΟΠΙΣΤΑ;

Η τρίτη παρεξήγηση είναι η ιδέα ότι ο Lewis είχε περιφρόνηση για «τους Άραβες». Μετά τον θάνατό του, κάποια Twitter ξέβρασαν λόγια που υποτίθεται ότι ο Lewis είπε στον Dick Cheney όταν ήταν αντιπρόεδρος [των ΗΠΑ]: «Πιστεύω ότι ένα από τα πράγματα που πρέπει να κάνετε στους Άραβες είναι να τους χτυπήσετε ανάμεσα στα μάτια με ένα μεγάλο ραβδί. Σέβονται την δύναμη».

Η μόνη πηγή για αυτή την «αναφορά» ήταν ο πρώην Σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας, Brent Scowcroft, ο οποίος πιθανολόγησε σε έναν δημοσιογράφο για το τι θα μπορούσε να έχει πει ο Lewis πίσω από κλειστές πόρτες. Στην πραγματικότητα, κανείς δεν άκουσε ποτέ τον Λιούις να λέει κάτι τέτοιο. Αλλά πέρα από τις ψεύτικες ρήσεις, επέμεινε η ιδέα, που φυτεύτηκε πρώτα από τον Said, ότι το έργο του Lewis ήταν «πολύ κοντά στο να είναι προπαγάνδα αντίθετη στο δικό του υποκείμενο υλικό». (Πιθανώς, η αναφορά αφορά τους Άραβες. Αναφορικά με τους Τούρκους, οι επικριτές του Lewis κάποιες φορές υποστήριζαν ότι προπαγάνδιζε γι' αυτούς). Ένας άλλος ακαδημαϊκός, ο Richard Bulliet, ισχυρίστηκε ότι ο Lewis ήταν «ένα πρόσωπο που δεν συμπαθεί τους ανθρώπους για τους οποίους ισχυρίζεται ότι έχει εξειδίκευση. Δεν τους σέβεται».

Αν αυτό ήταν αλήθεια, δεν υπάρχει καμία αξιόπιστη εξήγηση για το γιατί, όλα τα χρόνια που ήξερα τον Lewis, οι πιο πιστοί φίλοι του περιλάμβαναν εξέχοντες Άραβες μελετητές. Στο Princeton, ο πιο στενός συνάδελφος του Lewis ήταν ο γεννημένος στην Αίγυπτο οικονομικός ιστορικός, Charles Issawi, ακριβώς σύγχρονός του και άνθρωπος τεράστιας μάθησης. Οι πολυμαθείς και δυσνόητοι αστεϊσμοί τους, προκαλούσαν δέος. Όταν ξέσπασε η αντιπαράθεση περί «Οριενταλισμού», ο Issawi τάχθηκε με τον Lewis. («Θα πρέπει να είμαστε αιώνια ευγνώμονες στους Οριενταλιστές», δήλωσε ο Issawi σε μια συνέντευξη, «οι οποίοι μας δίδαξαν τόσα πολλά».) Ο Issawi συχνά παρακολουθούσε στενά τις ιδέες του Lewis, όπως σε μια διάλεξη το 1986 (που δημοσιεύθηκε αργότερα) με τον τίτλο Η Σύγκρουση των Πολιτισμών στη Μέση Ανατολή (The Clash of Cultures in the Middle East). «Ο Λιούις και ο Issawi διαφώνησαν για το Ισραήλ και την Παλαιστίνη. Αλλά σε ένα στοργικό αφιέρωμα στον Issawi, ο Lewis έγραψε ότι «οι συμφωνίες μας δεν έχουν ενισχύσει, ούτε οι διαφωνίες μας έχουν αποδυναμώσει την φιλία μας».

Ήταν στο Πρίνστον που ο Lewis συναντήθηκε για πρώτη φορά με τον Fouad Ajami που γεννήθηκε στο Λίβανο, και είχε τη μισή από την ηλικία του, ο οποίος σταδιακά έγινε μαθητής. Ήταν ο Ajami που έγραψε παιάνες στον Lewis σε ειδικές περιπτώσεις και μίλησε συγκινητικά στις εκδηλώσεις που τον επευφημούσαν. Ο Ajami βεβαίωσε για «βαθιά αποθέματα ευλάβειας που αισθάνονται [για τον Λιούις] σε πολλές μουσουλμανικές και αραβικές χώρες .... Αμέτρητοι Άραβες και Ιρανοί και Τούρκοι αναγνώστες ... ξέρουν ότι δεν έχει προσεγγίσει το υλικό της ιστορίας τους με κακή πίστη ή επιθυμία για κυριαρχία». Ο Lewis, με την σειρά του, αφιέρωσε ένα βιβλίο στον Ajami, «σε εκτίμηση της σπουδής, της φιλίας και του θάρρους

του». Ίδρυσαν μαζί έναν ακαδημαϊκό σύλλογο μελετών της Μέσης Ανατολής, με σκοπό να είναι μια πλατφόρμα για αποκλίνουσες απόψεις.

Και ενώ ορισμένοι Άραβες νόμιζαν ότι ο Lewis ήταν επίσης «Σιωνιστής» [8], άλλοι τον εκτίμησαν ακριβώς για την σχέση του με Ισραηλινούς ηγέτες. Το 1971, ο Αιγύπτιος πολιτικός Tahseen Bashir, ενεργώντας υπό την αιγίδα του προέδρου Anwar Sadat, ζήτησε από τον Lewis να ενημερώσει την Ισραηλινή πρωθυπουργό Golda Meir για το ενδιαφέρον της Αιγύπτου για την ειρήνη. Ο Lewis όχι μόνο μεταβίβασε το μήνυμα από τον έναν φίλο στον άλλο, το υποστήριξε. (Η Meir απέρριψε το άνοιγμα˙ ο πόλεμος ακολούθησε δύο χρόνια αργότερα). Ο Lewis συνδύαζε επίσης πάντα τις επισκέψεις στο Ισραήλ με στάσεις στην Ιορδανία, όπου τον φιλοξενούσαν ο βασιλιάς Χουσεΐν και ο τότε πρίγκιπας-διάδοχος Χασάν. «Είχα μια προσωπική σχέση με την βασιλική οικογένεια», έγραψε ο Lewis, ο οποίος έκανε το Αμμάν την βάση του στον αραβικό κόσμο. Σίγουρα δεν πίστευε ότι οι Ισραηλινοί και οι Άραβες ήταν καταδικασμένοι να «συγκρουστούν» και υποστήριξε τις συμφωνίες του Όσλο (αν και αργότερα παραδέχτηκε ότι ήταν λάθος να φανταστεί ότι τον Παλαιστίνιο ηγέτη Γιασέρ Αραφάτ να εγκαταλείπει την τρομοκρατία).

[3]

Ο Bernard Lewis, αριστερά, μιλά με τον Henry Kissinger σε δείπνο το 2012. Tim Boxer/Getty Images

----

Ήταν οι Άραβες φίλοι του Λιούις που τον έπεισαν, παρότι απίθανο, ότι οι αραβικοί λαοί ήταν έτοιμοι για την δημοκρατία, ξεκινώντας από το Ιράκ. Κατά την διάρκεια του μακρού Ψυχρού Πολέμου, όταν οι Άραβες υποβάλλονταν σε δικτατορίες σταλινικού τύπου, ο Lewis έβλεπε το παρόν ως απλή συνέχεια του «αυταρχισμού, ίσως μπορούμε να πούμε και ολοκληρωτισμού, της ισλαμικής πολιτικής παράδοσης». Αλλά η πτώση της Σοβιετικής Ένωσης ενθουσίασε τα δημοκρατικά κινήματα παντού. Ήταν οι Άραβες όντως εξαιρέσεις; Ιρακινοί πήγαν στον Λιούις και του είπαν ότι δεν ήταν, και ο Λιούις ήταν έτοιμος να τους πιστέψει. Είχε εισέλθει σε μια τελευταία και ελπιδοφόρα φάση, να επιθυμεί να δει τους Άραβες να συμμετέχουν στην γενναιοδωρία της δημοκρατίας.

Δείτε, για παράδειγμα, την προτελευταία συνεισφορά του στο Foreign Affairs. Στο δοκίμιό του το 2005, «Ελευθερία και Δικαιοσύνη στην Σύγχρονη Μέση Ανατολή» (Freedom and Justice in the Modern Middle East) [3], ο Λιούις αρνήθηκε ότι η δικτατορία αποτελούσε «από αμνημονεύτων [ετών] τρόπο» των Αράβων. ΄Ηταν «απλά αναληθές. Δείχνει άγνοια του αραβικού παρελθόντος, περιφρόνηση για το αραβικό παρόν και αδιαφορία για το αραβικό μέλλον». Οι δικτατορίες ήταν «πολύ ξένες ως προς τα θεμέλια του ισλαμικού πολιτισμού. Υπάρχουν παλαιότεροι κανόνες και παραδόσεις στις οποίες οι λαοί της Μέσης Ανατολής μπορούν να οικοδομήσουν».

Είναι αμφισβητήσιμο, και πιθανώς πάντα θα είναι. Αλλά με το να το υποστηρίξει αυτό, ξεκινώντας από το Ιράκ, ο Lewis δεν προπαγάνδιζε ενάντια στο αντικείμενό του. Αντιθέτως, υποστήριζε ότι δεν υπήρχε τίποτα τόσο ξεχωριστό στους Άραβες ή το Ισλάμ που να τους αποκλείει από το κοινό μέλλον του ανθρώπου. «Η Μέση Ανατολή [9] είναι μια περιοχή μεγάλων, αρχαίων πολιτισμών με ταλαντούχους και έξυπνους ανθρώπους», ανακοίνωσε το 2002, «και δεν έχω καμία αμφιβολία ότι μπορούν να δημιουργήσουν ελεύθερες κοινωνίες». Αυτό δεν ήταν μια καλά θεμελιωμένη ανάλυση, παρόμοια με την προφητική ανάγνωσή του για τον ισλαμισμό. ΄Ηταν μια τελική προφητεία, που είχε ως στόχο την επίλυση των αντιφάσεων στην διπλή αφοσίωση του Lewis στο Ισλάμ και την Δύση.

Οι ερωτήσεις που έθεσε ο Λιούις και οι απαντήσεις που έδωσε είναι ακόμα στο επίκεντρο της πολιτικής μας, και αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ο θάνατός του προκάλεσε μια τέτοια έκλυση πάθους, υπέρ του και εναντίον του. Αλλά τώρα είναι ο ίδιος υποκείμενος στην ιστορία. Ο Lewis μάς έδωσε οδηγίες για να τον αξιολογήσουμε. «Ο ιστορικός πρέπει να προσπαθεί να επιτυγχάνει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αντικειμενικότητα», έγραψε. «Κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να αποστασιοποιηθεί εντελώς από τα γεγονότα της εποχής που ζει ... Ο μελετητής, ωστόσο, δεν θα δώσει έδαφος στις προκαταλήψεις του. Θα τις αναγνωρίσει, θα τις ελέγξει, θα τις παραδεχθεί, και με μια διαδικασία πνευματικής αυτοπειθαρχίας θα μειώσει την δράση τους στο ελάχιστο».

Το εάν ο Bernard Lewis προσέγγισε αυτό το ιδεώδες είναι ένα θεμιτό ερώτημα. Αλλά μπορεί κάποιος να το απαντήσει με δίκαιο τρόπο μόνο αν αρθεί στο επίπεδο εκείνου.

Στα αγγλικά: https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2018-06-07/conflicte... [4]

Σύνδεσμοι:
[1] https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-05-11/never-ending-war-terror [5]
[2] https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2015-12-10/terrori... [6]
[3] https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2005-05-01/freedom-a... [7]
[4] https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/2010-08-25/muslim-... [8]
[5] https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1993-06-01/clash-c... [9]
[6] https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/1997-01-01/west-and-... [10]
[7] https://www.foreignaffairs.com/articles/saudi-arabia/1998-11-01/license-... [11]
[8] https://www.foreignaffairs.com/articles/israel/1976-10-01/anti-zionist-r... [12]
[9] https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/1992-09-01/rethinkin... [13]

Μπορείτε να ακολουθείτε το «Foreign Affairs, The Hellenic Edition» στο TWITTER στην διεύθυνση www.twitter.com/foreigngr [14] αλλά και στο FACEBOOK, στην διεύθυνση www.facebook.com/ForeignAffairs.gr [15] και στο linkedin στην διεύθυνση https://www.linkedin.com/company/foreign-affairs-the-hellenic-edition [16]

Return to Article: https://www.foreignaffairs.gr/articles/71816/martin-kramer/i-amfilegomeni-klironomia-toy-mpernarnt-lioyis
Home > Άρθρα > Η αμφιλεγόμενη κληρονομιά του Μπέρναρντ Λιούις
Published on *Foreign Affairs - Hellenic Edition* (https://www.foreignaffairs.gr)

Links:
[1] https://www.foreignaffairs.gr/article-images/08062018-1.jpg
[2] https://www.foreignaffairs.gr/article-images/08062018-2.jpg
[3] https://www.foreignaffairs.gr/article-images/08062018-3.jpg
[4] https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2018-06-07/conflicted-legacy-bernard-lewis
[5] https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-05-11/never-ending-war-terror
[6] https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2015-12-10/terrorism-american-psyche
[7] https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2005-05-01/freedom-and-justice-modern-middle-east
[8] https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/2010-08-25/muslim-revolt-journey-through-political-islam
[9] https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1993-06-01/clash-civilizations
[10] https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/1997-01-01/west-and-middle-east
[11] https://www.foreignaffairs.com/articles/saudi-arabia/1998-11-01/license-kill-usama-bin-ladins-declaration-jihad
[12] https://www.foreignaffairs.com/articles/israel/1976-10-01/anti-zionist-resolution
[13] https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/1992-09-01/rethinking-middle-east
[14] http://www.twitter.com/foreigngr
[15] http://www.facebook.com/ForeignAffairs.gr
[16] https://www.linkedin.com/company/foreign-affairs-the-hellenic-edition